



**Taalbeleid Vonk Alkmaar, vmbo**  
**Versie april 2024**

## Voorwoord

Voor u ligt het taalbeleidsplan van Vonk vmbo, locatie Alkmaar. Dit beleid is in eerste instantie opgesteld door de werkgroep Taalbeleid. Hierbij is input opgehaald vanuit het MT, de vakgroep Nederlands en vanzelfsprekend ook alle andere bij Vonk Alkmaar werkzame docenten binnen het vmbo. Immers, zonder draagvlak onder het team blijft dit beleid bij een papieren tijger.

Het taalbeleid is bedoeld om een structurele en strategische poging te doen om de onderwijspraktijk aan te passen aan de taalleerbehoeften van de leerlingen, met het oog op het bevorderen van hun algemene ontwikkeling en het verbeteren van hun onderwijsresultaten.

Het is een werkdocument waarbij de doelen en ambities gericht op de taalontwikkeling van leerlingen samenkomen met onze andere pijlers voor goed onderwijs, zoals leskwaliteit (zes rollen van de docent) en formatief handelen. Dit alles vindt aansluiting in de onderwijsvisie van Vonk en de daarvan afgeleide visie van Vonk Alkmaar vmbo.

In dit plan wordt de huidige staat van het taalbeleid op deze school beschreven. Tevens wordt geschetst waar naartoe gegroeid dient te worden: onze korte en lange termijn doelen. Ook onze visie en ambities komen aan de orde. Als we onze leerlingen willen laten uitgroeien tot burgers die volwaardig kunnen meedraaien in de maatschappij, dan is naast een schooldiploma een groot aantal ontwikkelde vaardigheden belangrijk. Eén van deze vaardigheden is taalvaardigheid: zowel mondeling als schriftelijk.

Het beleid sluit aan op het 'masterplan basisvaardigheden' van het kabinet waarbij leesvaardigheid, en dus taalvaardigheid, wordt gezien als zorgenkind. Beheersing van de basisvaardigheden maakt een belangrijk onderdeel uit van ons onderwijs en is tegelijkertijd essentieel voor leerlingen om zich de andere leergebieden en vakken eigen te maken. Het taalbeleid zal daarom logisch aansluiten op de andere programma's en basisvaardigheden, zodat deze elkaar versterken.

## **Wat is taalbeleid?**

Vraag tien willekeurige docenten naar het begrip beleid en je zult tien uiteenlopende antwoorden krijgen. Beleid is vaak een containerbegrip waar voor verschillende beelden bij bestaan. Beleid wordt vaak omschreven als 'een set van principes, richtlijnen of regels die besluitvorming en acties binnen een organisatie sturen'. Beleid wordt vaak vastgesteld om specifieke doelen te bereiken, orde te handhaven en consistentie te waarborgen in gedrag of procedures.

Elke school dient te beschikken over een taalbeleidsplan. Een taalbeleidsplan is een document waarin de school aangeeft op welke manier zij de komende jaren gaat werken aan de verbetering van de taalvaardigheid van haar leerlingen. Taal is de motor van het onderwijs, het middel om kennis over te dragen, vaardigheden te oefenen en ervaringen te delen. Zonder een goede taalbeheersing dalen leerresultaten en kunnen leerlingen minder goed hun plek innemen in relaties en in de maatschappij. Taalversterking gebeurt niet in voldoende mate bij alle leerlingen spontaan en daarom is gestructureerd taalbeleid nodig.

Met dit taalbeleid geven wij als Vonk Alkmaar aan hoe we willen omgaan met onderwijsaanbod voor onze leerlingenpopulatie. Daar horen uitspraken en afspraken bij over het onderwijs in talen, de rol van taal in het onderwijs en de samenwerking daarbij tussen docenten. Duidelijk zou naar voren moeten komen wat de rol van taal is in de (leer)ontwikkeling van leerlingen. Ook beschrijven we in het taalbeleid hoe de taalontwikkeling van leerlingen in beeld wordt gebracht en waar nodig wordt bijgestuurd. Dit alles wordt onderstreept met de noodzaak van het taalbeleid en ondersteund door onze (schoolbrede) visie.

## **Het doel van taalbeleid**

Het doel van het taalbeleid is om een duidelijk overzicht te hebben van de huidige stand van zaken met betrekking tot taal op Vonk Alkmaar vmbo, de korte termijn doelen en de lange termijn doelen. De meeste van onze docenten helpen onze leerlingen al, soms onbewust, bij het verbeteren van hun taalniveau. Op dit moment is echter nog niet duidelijk in beeld wie wat doet en waar wij als team heen willen werken.

Om ons onderwijs te verbeteren wordt in dit document ingezet op een samenhang van alle taalactiviteiten. Het waarom van deze activiteiten wordt verwoord in een visie op de rol van taal en op de wijze waarop de school werkt aan het ontwikkelen van de taalvaardigheid van alle leerlingen. Dit taalbeleid is een wegwijzer voor het taalonderwijs de komende jaren.

## De noodzaak van taalbeleid

Het leesvaardigheidsniveau van jongeren in Nederland daalt gestaag. In PISA-2022 (PISA, 2023) werd benadrukt dat de gemiddelde leesvaardigheidsscore van Nederlandse leerlingen significant is verlaagd ten opzichte van PISA-2018. Dit betekent dat het leesvaardigheidsniveau van de Nederlandse leerlingen significant lager is dan hun leeftijdsgenoten uit andere OESO-landen<sup>1</sup>. Ook De Staat van het onderwijs (Inspectie van Onderwijs, 2023) trok aan de bel: veel leerlingen in de onderbouw van het vmbo halen de fundamentele niveaus voor taal en rekenen niet. De leesvaardigheid en woordenschat van vmbo-leerlingen zijn namelijk gedaald ten opzichte van het schooljaar vóór corona en het schooljaar 2020-2021. Voor leesvaardigheid presteren meer leerlingen in leerjaar 3 op of onder het (lagere) referentieniveau 1F.

Het gegeven dat de taalresultaten steeds verder achteruitgaan, is schrikbarend. Helemaal, omdat de resultaten jaren geleden ook al niet positief waren. Zo stelde Schijf in 2009 al dat een groot deel van de leerlingen in de brugklas onvoldoende vaardig is in technisch lezen om ondertitels te kunnen lezen. In hetzelfde onderzoek wordt ook gesteld dat het percentage leerlingen in het vmbo dat zwak is in technisch lezen op kan lopen naar 73%. Behalve in de Verenigde Staten hebben leerlingen nergens zo'n hekel aan en lezen derhalve zo weinig als in Nederland (Vernooy, 2005). Verder stelde Hacquebord (2004) dat 17 tot 25% van de leerlingen problemen heeft met begrip van schoolboekteksten.

Ook in de hedendaagse praktijk merken we dat de leerlingen moeite hebben met taal: leerlingen snappen de lesstof of toetsvragen niet, doordat zij niet goed (kunnen) lezen of woorden niet snappen. Ook hebben leerlingen moeite met het organiseren van taken waar taal aan ten grondslag ligt, denk bijvoorbeeld aan het maken van een presentatie of een werkstuk. In ons openbaar leercentrum zijn de populairste leesboeken boeken met plaatjes of strips: het begrijpend lezen wordt hierbij ondersteund door de verbeelding van de tekst. Veel leerlingen hebben moeite met vakken waar lesstof wordt aangeboden door middel van relatief 'veel' tekst. Dit zorgt ervoor dat het taalniveau van de leerling in alle vakken, in alle schoolresultaten doorwerkt. Taal is de basis voor het leren bij alle schoolvakken: een goede taalvaardigheid zorgt ervoor dat een leerling beter of makkelijker kan leren, taal is namelijk het voertuig van onze gedachten.

Daarmee is taal in zekere zin het belangrijkste 'vak' dat kinderen op school kunnen leren. Om kennis te kunnen verwerven en gebruiken moeten leerlingen taalvaardig(er) worden. Taalvaardigheid is een voorwaarde om goed te kunnen functioneren in de maatschappij, en een basisvaardigheid die nodig is voor alle schoolvakken. In school speelt taal bij alle vakken een rol. Dagelijks ontvangen leerlingen mondelinge aanwijzingen en opdrachten, voeren ze schriftelijke opdrachten uit, lezen ze (schoolboek)teksten, instructies of toetsvragen en leggen ze medeleerlingen iets uit. Er worden teksten geschreven, presentaties gegeven en discussies en debatten gevoerd. We bedienen ons allemaal van het Nederlands. Daarbij wordt van leerlingen - naast een algemene woordenschat - een voldoende beheersing van schooltaalwoorden en specifieke vaktaal-woorden verwacht. Begrijpend lezen en een grote woordenschat bevorderen de samenhang tussen het vak Nederlands en de andere vakken.

Het ligt voor de hand dat een laag taalniveau de schoolcarrière in negatieve zin kan beïnvloeden, zeker wanneer er bij de leerling sprake is van discrepantie tussen het algemene intelligentieniveau en het taalniveau. Het is dus belangrijk de bestaande achterstand zo snel mogelijk weg te werken en de nodige ondersteuning te bieden. In de

---

<sup>1</sup> Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling

brugklas, maar ook in de latere jaren op het vmbo. Gedurende de hele schoolcarrière van onze leerlingen staat taal centraal en uiteindelijk dienen zij allemaal het vereiste referentieniveau (2F) te bereiken. Dat geldt voor alle vaardigheden: spreek-, schrijf-, luister- en leesvaardigheid.

### **Taalbeleid Vonk-breed (centraal vastgestelde visie)**

Het Referentiekader Taal is binnen Vonk het richtinggevend document voor taalbeleid. Het kader beschrijft voor vier taaldomeinen wat leerlingen en studenten zouden moeten kennen en kunnen op verschillende momenten in hun schoolloopbaan:

1. Mondelinge taalvaardigheid: gesprekken, luisteren en spreken;
2. Lezen: zakelijke teksten en fictie teksten;
3. Schrijven;
4. Begrippenlijst en taalverzorging.

Het referentiekader bestaat uit fundamentele niveaus en streefniveaus. Het fundamentele niveau (1F) is de basis die zo veel mogelijk leerlingen en studenten moeten beheersen. Het streefniveau (1S) heeft iedereen nodig om te kunnen participeren in de maatschappij. Binnen Vonk werken we gedurende de schoolloopbaan toe naar de geldende eindniveaus voor leerlingen en studenten:

- 2F/1S voor vmbo en mbo 1, 2 en 3
- 3F voor mbo-4 en havo

### **Vmbo**

Het vak Nederlands is een belangrijk onderdeel in het vmbo, omdat het in meerdere vakken binnen het curriculum nodig is. Er is een relatie tussen het schoolsucces, het behalen van een diploma en de taalvaardigheid van leerlingen.

In het vmbo van Vonk wordt in alle leerwegen het verplichte examenvak Nederlands gegeven. De lessen Nederlands zijn gericht op het verwerven van een grotere taalvaardigheid en bieden genoeg onderdelen aan waarop woordenschat vergroot wordt, er geoefend kan worden met begrijpend lezen en waarbij leerlingen zelfstandig teksten kunnen schrijven.

Taalverwerving gebeurt niet alleen in de les Nederlands. Het taalbeleid van Vonk is zowel smal als breed. Smal omdat er voldoende aandacht is voor het ondersteunen van leerlingen die een andere startpositie hebben. Daarnaast is het breed omdat alle leerlingen uiteindelijk examen doen en daarmee hetzelfde niveau (2f) moeten behalen.

Om een aantal vaardigheden goed te laten beklijven wordt binnen Vonk daar waar mogelijk, de samenwerking tussen de vakken gezocht. Je kunt hierbij denken aan gezamenlijke afspraken tussen de verschillende talen met betrekking tot het opstellen van een brief of e-mailbericht, een gezamenlijke strategie voor het maken van boekverslagen en of het maken van een werkstuk.

### **Onze visie: Vonk Alkmaar**

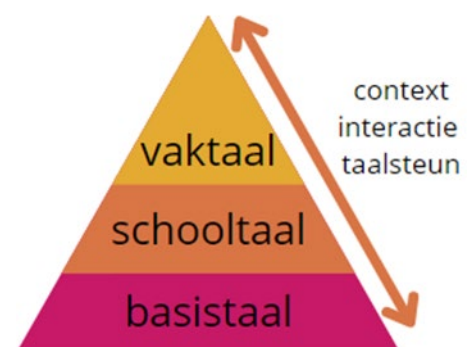
In de expeditiegids van Vonk staat dat ons onderwijs inspirerend, eigentijds en toegankelijk is. Vonk staat voor onderwijs dat het opbouwen van een betekenisvol leven dat bijdraagt aan de wereld van vandaag en morgen bevordert. Hierin is het belangrijk dat de leerlingen zich zowel schriftelijk en mondeling kunnen uitdrukken, dat zij fictionele en zakelijke teksten

kunnen lezen en dat hun woordenschat toereikend genoeg is om de wereld om hen heen te kunnen begrijpen. Wij werken aan een schoolbrede aanpak waarbij de docententeams bijdragen aan het verhogen van de taalvaardigheid van de leerling.

In onze doorlopende leerlijn basisvaardigheden werken wij vanuit vier kernprincipes: **ontwikkeling**, **kansengelijkheid**, **plezier** en **samen**. In het taalbeleid van Vonk Alkmaar is het kernprincipe **kansengelijkheid** de basis. Om lesstof/lesmethoden te kunnen begrijpen, dien je taalvaardig te zijn. Een voldoende taalniveau is niet alleen belangrijk op school, maar ook daarbuiten. Iemand die niet goed kan lezen, schrijven, zich niet mondeling kan uitdrukken en een kleine woordenschat heeft, is niet sociaal redzaam (referentieniveau 2F). Hij/zij is niet in staat zelfstandig kennis te verwerven en te verwerken. De maatschappelijke positie die iemand kan bereiken, hangt sterk samen met zijn of haar taalvaardigheid. Om ieder kind gelijke kansen te bieden, is het dus van cruciaal belang dat hun taalvaardigheid al vroeg, en blijvend, wordt gestimuleerd.

Vanuit het kernprincipe **ontwikkeling** streeft ons onderwijs naar het versterken van taalvaardigheid, zowel schriftelijk als mondeling, van alle leerlingen in elke les, waarbij woordenschatvergroting de sleutel lijkt tot de andere taalvaardigheden. Woordenschat komt terug in alle vaardigheden: leesvaardigheid, schrijfvaardigheid, spreekvaardigheid en luistervaardigheid. In de praktijk zien wij dat de woordenschat van leerlingen een direct verband heeft met de schoolresultaten. Leerlingen met een kleine woordenschat hebben vaak moeite met het begrijpen van schoolteksten, methodevragen, toetsvragen en het leggen van verbanden bij het leren. Leerlingen met een kleine woordenschat komen niet tot leren of lukt het niet te laten zien wat zij cognitief in zich hebben. Bovendien komen leerlingen met een kleine woordenschat niet tot de beleving van fictieteksten en daarmee het leesplezier. Naast woordenschat is leesvaardigheid een pijler tot (school)succes. De woordenschatuitbreiding is een 'zwaan-kleef-aan-proces' (ITTA, 2010): nieuwe woorden 'klevan' in het hoofd van de leerling vast aan reeds bekende woorden. Leerlingen die weinig woorden kennen hebben dus minder kleef-aan-mogelijkheden. Leerlingen met een grote woordenschat leren daarentegen sneller nieuwe woorden. Wij vinden het daarom belangrijk dat er in onze onderbouw veel aandacht wordt besteed aan het vergroten van de woordenschat, want dan zal het automatische proces van het leren van taal, vele malen sneller gaan.

In ons taalbeleid gaan wij uit van drie soorten taal: basistaal, schooltaal en vaktaal. De basistaal is de dagelijkse, algemene taal. Deze taal gaat over het hier en nu en heeft vaak een context. De basistaal is voor leerlingen de fundering voor alles wat zij lezen, schrijven, uitspreken en horen. Basistaal biedt context en is tegelijkertijd goed te begrijpen door een context. Het kennen van veel basistaalwoorden geeft leerlingen de kans om situaties te begrijpen, teksten te begrijpen, zichzelf uit te drukken en plezier aan fictie te beleven. De schooltaal is nauwkeuriger, abstracter en wordt vaak met minder context gebruikt. Schooltaal helpt leerlingen schoolvakken te begrijpen, verbanden te leggen, andere stof te leren en in te schatten wat er van hen gevraagd wordt. Vaktaal hoort specifiek bij een vak, denk aan het woord 'fotosynthese' bij biologie of 'branddriehoek' bij NaSk. De vaktaal helpt leerlingen de leerstof van het vak te begrijpen en de kerndoelen van de verschillende schoolvakken te behalen. Wij zijn ervan overtuigd dat



het bevorderen van deze drie groepen woorden bijdraagt aan de taalvaardigheid van de leerlingen. Wij streven er daarom naar om in onze vaklessen aandacht te besteden aan zowel de vaktaal als de schooltaal.



Daarnaast besteden wij op school nadrukkelijk aandacht aan de basistaal door de leerlingen veel in aanraking te laten komen met leesboeken en fictieteksten. In alle vakken speelt leesvaardigheid een grote rol. De woordenschat en de leesvaardigheid zijn nauw verbonden: zij versterken elkaar over en weer. In ons onderwijs zetten wij ons daarom in voor de positieve leesspiraal (Mol, 2010). Het lezen in leesboek heeft op onze school een vrij karakter. Wij vinden plezier bij het lezen belangrijk. Leerlingen werken niet met een leeslijst, maar hebben een vrije keuze in het kiezen van een leesboek. Binnen de

school worden boeken geadviseerd gericht op het creëren van succeservaringen bij leerlingen.

Op Vonk Alkmaar geloven wij dat samen werken aan taal het taalniveau extra ondersteunt. Vrij lezen hoort in onze school dan ook niet alleen bij het vak Nederlands, maar is een vaardigheid die bij alle vakken terugkomt. Daarnaast vinden wij dat elk vak, dan al niet vakoverstijgend, bij kan dragen aan het versterken van het taalniveau van de leerling: het team werkt daarin actief samen. Ook geloven wij dat samenwerken met de bibliotheek en leesconsulent zorgt voor het versterken van een taalrijke omgeving.

## Ambitie

Op Vonk Alkmaar is elke docent een taaldocent: alle docenten dragen bewust zorg voor de taalverwerving van onze leerlingen. Docenten werken vakoverstijgend binnen en buiten de school aan het taalniveau van de leerlingen. Hierin is de leesconsulent van de bibliotheek een belangrijke partner. Docenten en ouders vormen samen een sterke eenheid. Zij tonen voorbeeldgedrag dat de leerling ondersteunt bij het verwerven van taal ende leerling laat zien hoe je plezier beleeft aan taal. Alle leerlingen van Vonk Alkmaar halen aan het einde van hun schoolloopbaan streefniveau 2F en hebben een rijke woordenschat. Door het bereiken van het juiste niveau van leesvaardigheid, schrijfvaardigheid en mondelinge taalvaardigheid van onze leerlingen, begrijpen zij tijdens hun schoolloopbaan alle lesstof en kunnen zij deze goed verwerken. Bovendien beleven zij plezier aan het lezen van boeken en het werken met taal. Leerlingen kunnen zich, na ons onderwijs, staande houden in de maatschappij en op de arbeidsmarkt door hun behaalde taalniveau.

## Analyse van huidige situatie > **Andries**

1. Huidige resultaten (geeft beeld wat er nodig is op welk niveau)
  - Cito VAS / Talentscan
  - Vakresultaten OB en BB (denk aan: eco, wiskunde, nask, bio, rekenen, Ned, Eng, Duits, Spaans)
  - SE en CE resultaten van relevante vakken
2. Analyse van huidige resultaten
  - Wat gaat goed en wat gaat minder goed?
  - In hoeverre behalen we de brede doelstelling 2F?
  - In hoeverre behalen we locatiespecifieke tussendoelen?
3. Vul aan met conclusies uit teambesprekingen over de taalsituatie op school.

## Doelstelling en acties

### Doelstellingen korte termijn:

- Het uitbreiden van een actieve samenwerking met de leesconsulent.
- Het organiseren van evenementen rondom taal- en leesbevordering.
- Het evalueren en eventueel verbeteren van het Vonk-brede leesuur.
- Het optimaliseren van het boekenaanbod op Vonk Alkmaar, zowel in het OLC als de klassensets.
- Het opzetten van een actieve samenwerking tussen de docenten die werken aan basisvaardigheden.

### Doelstellingen lange termijn:

- Het ontwerpen van een planning waarbij schooltaalwoorden actief in elke les worden behandeld.
- Het actief meten van het taalniveau (vooral gericht op leesvaardigheid en woordkennis), waarna er kan worden gewerkt aan achterstanden of uitdagingen.
- Het vakoverstijgend werken aan taal, waarbij alle vakken op dezelfde manier /met taal werken.
- Het ontwerpen van een doorlopende leerlijn in de basisvaardigheden waarin taal haar eigen doorlopende lijn krijgt in de geplande activiteiten.
- Het verwerken van taal in alle vakwerkplannen.
- Het betrekken van ouders bij het bevorderen van het taalniveau van de leerlingen.

## Voorwaarden

- Er dient een actieve werkgroep taalbeleid te zijn.
- Er dient een taalcoördinator of een basisvaardighedencoördinator te worden aangesteld.
- Er dient een meetinstrument te worden gemaakt of aangeschaft.
- Er dient een draagvlak te zijn bij docenten.
- Er dient een draagvlak te zijn bij ouders.

## Implementatie en communicatie



**Monitoring en evaluatie**

**Vaststelling**



## Literatuur

Inspectie van Onderwijs. (2023). De Staat van het Onderwijs. In <https://www.onderwijsinspectie.nl/>. Geraadpleegd op 5 februari 2024, van <https://www.onderwijsinspectie.nl/binaries/onderwijsinspectie/documenten/rapporten/2023/05/10/rapport-de-staat-van-het-onderwijs-2023/Staat+van+het+Onderwijs+2023.pdf>

ITTA. (2010). Handleiding Basislijst Schooltaalwoorden vmbo. [https://www.onderwijsconsument.nl/wordpress/wp-content/uploads/handleiding\\_basislijst\\_schooltaalwoorden\\_vmbo.pdf](https://www.onderwijsconsument.nl/wordpress/wp-content/uploads/handleiding_basislijst_schooltaalwoorden_vmbo.pdf)

Hacquebord, H. (2004). Taalproblemen en taalbehoeften in het voortgezet onderwijs. Leerlingen en docentenvragenlijsten als instrumenten voor taalbeleid. *Levende Talen Tijdschrift*, 5(2), 17-28

Meelissen, M. R. M., Maassen, N. A. M., Gubbels, J., van Langen, A. M. L., Valk, J., Dood, C., Derks, I., In 't Zandt, M., & Wolbers, M. (2023). Resultaten PISA-2022 in vogelvlucht. Universiteit Twente – 2023 <https://doi.org/10.3990/1.978903655946>

Mol, S. E. (2010, December 7). To read or not to read. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/16211>

Vernooy, K. (2005). Het BOV-interventieproject. Beginnend lezen en omgaan met verschillen. Mechelen: Wolters Plantyn, april 2005.

Schijf, G.M. (2009). Lees- en spellingvaardigheden van brugklassers (academisch proefschrift). SCO-Kohnstamm Instituut.